

Lähteisiin viittaaminen ja lähdekritiikki

LÄHDEKRITIIKKI

Lähdekritiikki on tiedonlähteiden arviointia. Lähdekritiikillä tarkoitetaan siis sen arvioimista, voiko tiedontuottajaan (siis esimerkiksi kirjan, www-sivulla olevan tekstin tai artikkelin kirjoittajaan) luottaa. Tämä on erityisen tärkeää etenkin arvioidessa internetistä löytyvän aineiston laatua, koska sitä ei valvo kukaan.

Tiedonlähde voi olla:

- **Painate**
Erilaiset painotuotteet kuten kirjat, lehdet, artikkelit, tilastot ja raportit.
- **Elektroninen dokumentti**
Tietoverkossa, tietokoneella, magneettinauhalla ja mikrofilmillä sijaitsevat tiedonlähteet, kokoteksti- ja viitetietokannat. Elektronista aineistoa ovat siis esimerkiksi äänitteet, videot, verkkojulkaisut, tietokoneohjelmat, tiedostot, CD-romit ja levykkeet.

LÄHTEEN ARVIOINTI

Lähdettä arvioitaessa kannattaa kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

Luotettavuus

- Kuinka luotettavaa ja virheetöntä esitetty informaatio on?
- Kuinka tunnettu ja luotettava tiedon tuottaja on?
- Onko aineisto toimitettua ja arvioitua?
- Millaisia lähteitä on käytetty?
- Missä aineisto on julkaistu? (tärkeä etenkin internet-aineistoa arvioitaessa)

Tiedon alkuperäisyys

- Lähteitä valitessa pyritään aina alkuperäisimmän eli primaarilähteen luo.
- Toisen (sekundäärilähteet) tai kolmannen (tertiäärilähteet) käden tietoa pyritään välttämään.
- Kannattaa huomioida, että esimerkiksi tietosanakirjat – kuten Wikipedia – ovat pääasiassa sekundääri- tai tertiäärilähteitä.

Ajantasaisuus

- Onko julkaisun sisältö ajantasaista?

- Julkaisun iän merkitys riippuu aihepiiristä. Esimerkiksi filosofinen tieto ei vanhene yhtä nopeasti kuin vaikkapa tietotekninen.

LÄHTEESEEN VIITTAAMINEN

Lähteitä käytetään esseissä ja muissa kirjallisissa tehtävissä tukemaan esitettyjä väitteitä. Niitä voidaan käyttää myös, kun halutaan tuoda esille näkemyksiä, joita halutaan kritisoida.

Tekstissä on viitattava käytettyihin lähteisiin. Viittaaminen on hyvä tehdä johdonmukaisesti samaa tapaa noudattaen. Lähteen merkintä on välttämätöntä, jotta tekstin lukija tietää, mihin kirjoittaja perustaa tietonsa. Se mahdollistaa myös sen, että lukija voi halutessaan tarkastaa tietojen paikkansapitävyyden.

Huomaa, että kaikkia viitatus lähteen tekijätietoja ei merkitä tekstin sekaan vaan lähdeluetteloon.

Lisäksi lähteiden merkitseminen on korrektia tekijänoikeudellisistakin syistä. Tekijänoikeus on aina tekijällä eikä toisen työn ottaminen omiin nimiin ole muutenkaan kovin korrektia.

Painettuun lähteeseen viitataan merkitsemällä sulkeiden sisään käytetyn lähteen tekijän sukunimi, painovuosi ja viitatus sivut. Jos viittaus liittyy vain yhteen virkkeeseen, viittaus tehdään virkkeen sisälle ennen pistettä seuraavalla tavalla:

Luotettavuus, tekijyys, puolueettomuus ja ajantasaisuus ovat tärkeitä kriteerejä arvioitaessa tiedonlähdettä (Alaterä – Halttunen 2002, 120–121).

Jos viittaus liittyy useampaan edeltävään virkkeeseen, se tehdään pisteen jälkeen seuraavalla tavalla:

Verkkoaineiston arviointi on tärkeää, koska internetissä kuka tahansa voi julkaista mitä tahansa. Keskeisiä arviointikriteerejä ovat esimerkiksi aineiston luotettavuus, tekijyys, puolueettomuus ja ajantasaisuus. (Alaterä – Halttunen 2002, 120–121.)

Verkkoaineistoon viitataan muuten samalla tavalla, mutta sivunumeroiden tilalle merkitään lähteen julkaisutyyppi. Julkaisutyyppi voi olla esimerkiksi WWW-dokumentti tai pdf-dokumentti. Esimerkiksi Jaakko Anttilan internetistä löytyvään artikkeliin viitattaisiin seuraavalla tavalla:

(Anttila 2003, WWW-dokumentti)

Etenkin verkkoaineistosta on usein vaikeaa tai jopa mahdotonta löytää kaikkia tekijätietoja. Tällaisessa tilanteessa kannattaa harkita tarkkaan, onko tiedonlähde riittävän luotettava, jotta siihen ylipäättään kannattaa viitata. Jos kuitenkin päätät viitata lähteeseen, jonka tekijä ei ole tiedossa, sen voi tehdä kahdella tavalla: viittaamalla dokumentin nimeen tai anonyymiin tekijään. Helsingin yliopiston opiskelijakirjaston Tiedonhaun verkkokurssiin viitattaisiin seuraavalla tavalla:

(Tiedonhaun verkkokurssi 2003, WWW-dokumentti)
TAI
(Anon 2003, WWW-dokumentti)

Wikipediaan tai muuhun online-tietosanakirjaan viittaaminen tehdään puolestaan siten, että ensin mainitaan verkkojulkaisun nimi ja sen jälkeen käytetty hakusana. Hakusanan perään voi vielä lisätä aineiston julkaisutyyppin.

(Wikipedia, tiedonlähde)
TAI
(Wikipedia, tiedonlähde, WWW-dokumentti)

Koska Wikipedia on jatkuvasti päivittyvä

LÄHTEEN MERKITSEMINEN LÄHDELUETTELOON

Tekstissä viitattujen aineistojen kattavammat tekijätiedot merkitään lähdeluetteloon. Yleisesti merkinnässä noudatetaan seuraavaa mallia, jota voi **soveltaa** sekä painettuihin että elektronisiin aineistoihin. Malli on peräisin Helsingin yliopiston opiskelijakirjaston Tiedonhaun verkkokurssilta osoitteesta http://www.opiskelijakirjasto.lib.helsinki.fi/koulutus/verkkokurssi/osio7_8.html.

<p>Tekijän Sukunimi, Etunimi (julkaisu/päivitusvuosi): Dokumentin nimi [dokumentin tyyppi]. Kustantaja, kustantajan Paikkakunta. Painos/Versio. Päivitetty pp.kk.vvvv [viitattu pp.kk.vvvv]. Mahdolliset huomautukset. <URL:www-osoite täydellisenä >.</p>

Esimerkiksi Anu Alaterän ja Kai Halttusen kirja Tiedonhaun perusteet merkittäisiin lähdeluetteloon seuraavalla tavalla:

Alaterä, Anu — Halttunen, Kai (2002): Tiedonhaun perusteet – osa lukutaitoa. BTJ Kirjastopalvelu Oy, Helsinki.

Viitatessa **verkkoaineistoon**, on tärkeää merkitä lähdeluetteloon myös mahdollinen päivitysajankohta, oma viittausajankohta sekä aineiston verkko-osoite eli URL. Esimerkiksi Jaakko Anttilan artikkeli Lähdekriittisyys tiedonhankinnassa – miten vältät WWW:n sudenkuopat, merkittäisiin seuraavalla tavalla:

Anttila, Jaakko (2003): Lähdekriittisyys tiedonhankinnassa - miten vältät WWW:n sudenkuopat [www-dokumentti]. Päivitetty 5.10.2003. [viitattu 19.11.2003]. <URL:<http://koti.welho.com/janttil4/Lahdekritiikki.html>>.

Edellisessä esimerkissä julkaisutyyppi on www-dokumentti. Julkaisutyyppi voi olla myös esimerkiksi sähköpostiviesti, keskusteluryhmäartikkeli, tietokanta tai pdf-dokumentti.

Esimerkiksi Lauri Kempin pdf-muodossa verkosta löytyvä Viittaaminen sähköisiin lähteisiin - dokumentti merkittäisiin lähdeluetteloon seuraavalla tavalla:

Kempinen, Lauri (2002): Viittaaminen sähköisiin lähteisiin [pdf-dokumentti]. Päivitetty 02/2002 [viitattu 19.11.2008]. 2. uudistettu versio. <URL: http://www.edu.utu.fi/laitokset/rokl/opiskelu/viittausopas_02.pdf>.

Tekijätiedoton eli anonymi lähde merkitään lähdeluetteloon viittaamalla joko anonyymiin tekijään tai dokumentin nimeen:

Tiedonhaun verkkokurssi (2003). [WWW-dokumentti]. Helsingin yliopiston opiskelijakirjasto. [viitattu 19.11.2008]. <URL:<http://www.opiskelijakirjasto.lib.helsinki.fi/koulutus/verkkokurssi/index.html#>>.

TAI

Anon (2003): Tiedonhaun verkkokurssi [WWW-dokumentti]. Helsingin yliopiston opiskelijakirjasto. [viitattu 19.11.2008]. <URL:<http://www.opiskelijakirjasto.lib.helsinki.fi/koulutus/verkkokurssi/index.html#>>.

Wikipedia tai muu online-tietosanakirja merkitään lähdeluetteloon seuraavalla tavalla:

Wikipedia – vapaa tietosanakirja [WWW-dokumentti]. [viitattu 19.11.2008]. <URL: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Etusivu>>.

LISÄÄ AIHEESTA

Anttila, Jaakko (2003): Lähdekriittisyys tiedonhankinnassa - miten vältät WWW:n sudenkuopat [WWW-dokumentti]. Päivitetty 5.10.2003. [viitattu 19.11.2003]. <URL:<http://koti.welho.com/janttil4/Lahdekritiikki.html>>.

Kempinen, Lauri (2002): Viittaaminen sähköisiin lähteisiin [pdf-dokumentti]. Päivitetty 02/2002 [viitattu 19.11.2008]. 2. uudistettu versio. <URL: http://www.edu.utu.fi/laitokset/rokl/opiskelu/viittausopas_02.pdf>.

Tiedonhallinnan polku (erityisesti kokonaisuudet Tiedonlähteet, Internethaku ja Kriittinen lukutaito). Mikkelin ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelu ja Laurea-kirjasto. [viitattu 19.11.2008]. <URL:<http://opko.laurea.fi/tiedonhallinta/polku/index.html>>.

Tiedonhaun verkkokurssi (2003). [WWW-dokumentti]. Helsingin yliopiston opiskelijakirjasto. [viitattu 19.11.2008].

<URL:<http://www.opiskelijakirjasto.lib.helsinki.fi/koulutus/verkkokurssi/index.html#>>.